

Київська обласна федерація спортивного туризму України

ЗВІТ
про гірський туристський похід
четвертої категорії складності
по Тянь-Шаню (хребет Терскей-Алатау)
здійсненому з 29.07.2014 р. по 16.08.2014 р.

Маршрутна книжка № 14-14

Керівник групи Михацький Олексій Юрійович

Маршрутно-кваліфікаційна комісія КОФСТУ розглянула звіт і вважає, що похід може бути зарахований учасникам і керівнику як четвертої категорії складності

Звіт використовувати в бібліотеці КОФСТУ

ЗМІСТ

1.Характеристика району проведення походу	3
2.Склад групи	4
3.Графік руху	5
4.Щоденник походу з технічними описами перевалів	11

Додатки:

Маршрутна книжка

Публікація в газеті «Україна молода» про похід

Характеристика району проведення походу

Тянь-Шань – обширна гірська область в Центральній Азії. Західна її частина знаходиться переважно в межах Киргизстану, Східна – в Китаю. Хребти мають, в основному, широтний напрям. Найвищі вершини в межах Киргизстану – піки Победи (7439 м.) і Хан-Тенгри (6495 м.). Цей район з найвищими вершинами і найбільшими льодовиками, враховуючи його середнє положення відносно західної і східної частин, називають Центральним Тянь-Шанем. На захід від нього – високе внутрішнє нагір'я, що називається Внутрішній Тянь-Шань. Нагір'я оточують з півночі хребти Киргизський і Терскей-Алатау (Терскей-Ала-Тоо), з південного заходу – Ферганський хребет, з південного сходу – хребет Какшаал-Тау і масив Ак-Шийрак. На півночі від нього – Північний Тянь-Шань з хребтами Киргизський, Кунгей-Ала-Тоо (Кунгей-Ала-Тоо), Зайлійський Алатау, на заході – Західний Тянь-Шань з хр. Таласький Алатау та ін. Між хребтами Терскей і Кунгей – гігантська котловина, заповнена озером Іссик-Куль.

Туристи і альпіністи в своїй класифікації об'єднують Центральний і Внутрішній Тянь-Шань, відносячи їх до Центрального. Найпривабливіший в ньому для мандрівників є хребет Терскей-Алатау. Це зумовлено в першу чергу зручними під'їздами (центр Іссик-Кульської області м. Каракол (колишній Пржевальськ) з'єднаний дорогами зі столицями Киргизстану і Казахстану. Від Караколу, звідки вже можна починати пішохідну частину мандрівки, при необхідності можна під'їхати грунтовками, що прокладені ущелинами. Та найголовнішим є повний набір маршрутів за складністю та розмаїттям гірського рельєфу.

Хребет Терскей-Алатау розташований широтно і обрамляє з півдня Іссик-Кульську котловину. Довжина хребта 375 км. Середня висота близько 4500 м, найвища точка сягає 5216 м (пік Каракольський). Має альпійські гірсько-льодовикові форми рельєфу. За будовою асиметричний – має короткий похилий південний схил і довгий північний, що являє собою круті, скелясті бічні хребти, розділені глибокими долинами, які спадають до озера Іссик-Куль (1609 м). Західна частина Терскей-Алатау через брак вологи майже позбавлена рослинності. У східній більшій частині долин займають ліси, переважно з тянь-шанських ялин. Вище – альпійські луки, льодовики, засніжені гребні хребтів. Найпопулярнішою є найвища центральна частина хребта. Тут найбільші льодовики і найскладніші перевали. Туристські маршрути звідси ведуть далі, через сирти до масивів Куйлю і Ак-Шийрак. Снігова лінія знаходиться на висоті від 3700 м у східній частині до 4000 м в західній. Південні схили полого спадають до високогірних пасовищ Внутрішнього Тянь-Шаню. Перепад висот невеликий.

На схилах хребта є близько 1100 льодовиків, площа зледеніння складає понад 1000 км². Для північних схилів характерні долинні льодовики довжиною 5-7 км; для південних більш характерні т. з. льодовики плоских вершин, що покривають пологі випуклі рельєфи, інколи значних розмірів. Звідси відкриваються неозорі горизонти аж до далеких засніжених масивів Ак-Шийрак, Хан-Тенгри за жовто-коричневими пустельними ландшафтами. Снігова лінія на південних схилах лежить на висоті 4000-4200 м.

Склад групи

№ з/п	П. І. Б.	Рік народження	Посада в групі	Туристський досвід
1	Михацький Олексій Юрійович	1961	керівник	МСУ, 6г-К
2	Горпенюк Максим Борисович	1989	заст. керівника	3г-У, 2г-К
3	Колесник Володимир Васильович	1974	літописець	3г-У
4	Пустовойтов Дмитро Андрійович	1990	зав. по спорядженню	3г-У
5	Ярошук Ярослав Вікторович	1990	учасник	2г-У
6	Бойко Марія Андріївна	1992	учасник	2г-У
7	Колотуха Ігор Олександрович	1991	ремонтник	3г-У
8	Юрасова Юлія Сергіївна	1987	медик	3г-У
9	Удод Олексій Віталійович	1990	учасник	3г-У
10	Мінциковська Марина Анатоліївна	1991	завгосп	3г-У
11	Грипась Володимир Олексійович	1954	фотограф	6г-У, 3г-К

Графік руху

Дата	День	Ділянка шляху	Протяжність, км	Ходовий час, год.	Характер шляху, опис ділянки	Метеоумови	Примітка
28.07		Переліт в Алмати. Переїзд в Каракол			-	Ясно	
29.07	1	Перехід в альптабір	17	5.00	Грунтова дорога	Мінлива хмарність тепло	Ночівля на поляні нижче альптабору
30.07	2	Початок підйому до оз. Алакуль	8	2.20	Стежка лісистим схилом, лугами з чагарником, крупним осипом	Зранку прохолодно, мінлива хмарність. Вдень хмарно, слабкий дощ, Увечері сильний дощ, горза. Вночі без опадів	Ночівля на поляна на правому березі р. Кургактор
31.07	3	Вихід до оз. Алакуль	5	2.30	Стежка правим берегом р. Кургактор крутизною 20-35, в кінці ступінь «баранячих лобів»	Вранці ясно, -2С. Вдень мінлива хмарність, прохолодно	Обід біля нижнього краю озера
		Перехід у верхів'я оз. Алакуль	3	2.00	Слабка стежка осипами над озером. Обхід двох скельних виступів	Мінлива хмарність, прохолодно. Увечері дощ з грозою. Вночі невеликий дощ	Ночівля біля верхнього краю озера
Проходження перевалу Такиртор (1/Б, 4000 м)							
1.08	4	Підйом на пер. Такиртор	3	3.00	Похилі морени, середина морена льодовика, відкритий лід (кішки). Сніжно-льодовий зліт до 35, два бергшрунди. Перила (2 сніжні якорі і 2 льодобури).	Вранці дощ, потім туман, сніжна крупа. За перевалом мінлива хмарність	
		Спуск з перевалу Такиртор	6	2.10	Скельно-осипний зліт 180 м до 40. завалене каменями дно ущелини. Трав'янисті схили. Значний скид висоти правим берегом до водоспаду.	Невелика хмарність, прохолодно	Ночівля на правому березі р. Такиртор нижче водоспаду

2.08	5	Спуск до р. Чон-узенъ	2	1.00	Стежка над лівим берегом через чагарник. Внизу переправа по колоді на правий берег	Малохмарно, тепло	
		Підйом до льодовика Сх.. Чон-узенъ.	7	3.20	Стежка вздовж лівого берега плоским дном долини р. Чон-узенъ з перетином валу кам'яного глетчера і двох кінцевих морен. Переправи вбрід і по каменях через два витoki річки. Підйом по моренах.	Малохмарно, тепло	Ночівля на площадках нижче льодовика Сх.. Чон-узенъ
3.08	6	Підхід під пер. Саричат	6	3.20	Вихід на льодовик правіше гроту-витоку річки. Відкритий похилий хвилястий льодовик. Крутий підйом на східну частину льодовика (кішки). Підхід пологим відкритим льодовиком піж пер. Саричат.	Вранці ясно, невеликий вітер. Вдень ясно, тепло.	Ночівля на поверхневій морені лівого борта льодовика Сх.. Чон-узенъ..
Радіальний вихід на пер. Саричат (2А, 4200 м)							
4.08	7	Радіальний вихід на пер. Саричат	2	2.30	Підхід до зльоту по льодовику. Далі середні та дрібні осипи до 35. вище крутий вузький льодовий зліт крутизною до 35. З вірьовки перил на льодобураж	Вранці ясно, димка. Невдовзі хмарно, снігова крупа	
		Спуск з перевалу до наметів і далі до місця попереднього біваку.	8	4.00	Спуск по шляху підйому.	Мінлива та значна хмарність, увечері дощ.	Ночівля на поверхневій морені лівого борта льодовика Сх.. Чон-узенъ..
5.08	8	. Підйом до льодовика Зах.. Чон-узенъ.	4	2.20	Підйом на лівобережну морену льодовика Сх. Чон-узенъ і перетин правобережної морени льодовика Зах.. Чон-узенъ. Два моренні озера, пологі морени..	Вранці висока хмарність, нехолодно	

		Підхід під пер. Туристів Татарії	2	2.00	Вихід на льодовик по моренах справа. Відкритий пологий льодовик, далі крутіше, тріщини (кішки). Закритий льодовик 25 (зв'язки).	Під вечір сильний снігопад	Ночівля на снігу перед перевальним зльотом
Траверс ділянки хребта Терскей-Алатау							
6.08	9	Підйом на пер. Туристів Татарії (2А, 4400 м)	1	1.50	Широкий крутий підрізаний бергшрудом засніжений зліт висотою бл. 250 м, крутизною 40-45 (перила 5 вірьовок, кішки).	Вранці ясно, позаду легкі хмари.	
		Вихід на гребінь хребта Терскей-Алатау через пер. Каракольський Сх.. (2Б, 4450 м)	3	2.20	Широка злегка нахилена сніжна полиця. Вихід на гребінь поміж вражаючих розломів, крутизна 30. Зв'язки.	Збільшення хмарності до значної.	
		Спуск по гребню на пер. Каракольська перемичка (2Б 4350 м).	4	2.00	Обширні снігові поля. Найвища точка траверсу 4470 м. В кінці спуску крутизна 30. Зв'язки.	Увечері сильний сніг.	Ночівля на пер. Каракольська перемичка.
Проходження пер Зах. Каракольський (2А, 4200 м)							
7.08	10	Спуск по льодовику Сх.. Караколтор до початку підйому на пер. Зах. Каракольський	4	2.40	Пологий закритий у верхній частині і відкритий нижче розірваний льодовик (зв'язки). Проходження льодового скиду на початку спуску і льодопаду в кінці (4 вірьовки перил, кішки).	Вранці ясно, слабкий мороз, без вітру..	Обід на поверхневій морені перед перевальним зльотом
		Підйом на перевал.	1	1.50	Осипний зі скельними виступами схил крутизною 30-40, що переходить в кінці в кулар.	Вдень малоохмарно, тепло	
		Спуск на льодовик Бригантіна. Вихід	2	2.50	Спуск крутизною 45, (поперемінна страховка). Пологий ві-		Ночівля на пологих моренах

		на правобережну морену.			дкритий, помірно розіваний льодовик (права гілка). При злитті гілок крутизна зросла, вихід на морени справа.		над ступінню «баранячих лобів».
8.08	11	Спуск до місця злиття витоків р. Кольтор. Півднівка. Забрали «заброску».	7	2.30	Серединна морена пологого без тріщин льодовика. Відносно некрутий спуск з льодовика на морени. Стежка трав'янистим схилом	Вранці ясно, вітер. Вдень ясно, помірно тепло.	Ночівля на узвишші над злиттям витоків р. Кольтор.
9.08	12	Півднівка. Підхід до льодовика Джигіт.	2	1.40	Переправа через повноводний східний виток р. Кольтор. Слабка стежка пологими осипами вздовж правого берега західного виток.	Зранку невелика, в обід мінлива хмарність. Прохолодно	Ночівля на рівних площадках правого берега виток.
Проходження пер. Онтор (2Б, 3900 м)							
10.08	13	Підйом на пер. Онтор.	5	3.20	Переправа по каменях через річку. Вихід на пологий відкритий льодовик Джигіт і поворот на його праву гілку. Перевальний зліт – розірваний лід крутизною 25-35 (кішки) і 40 м нескладних скель.	Зранку невелика, хмарність, прохолодно. Потім хмарно з проясненнями, сніжна крупа.	
		Спуск до нижньої частини льодовика Онтор.	3	1.30	Спуск на льодовик Онтор – вузький крутий осипний кулар. Льодовик відкритий пологий, зрідка тріщини. Нижче – крутий, тож спуск моренами і осипами справа.	Хмарно з проясненнями, холодно, вітер, сніжна крупа. Увечері вітер стих, розпогодилося.	Ночівля на трав'янистому узвишші над льодовиком Онтор.
11.08	14	Підхід під пер. Новосибірців.	4	2.20	Спуск моренними нагромодженнями на відкритий пологий льодовик, перетин його і по моренах підйом під язык льодовика Каракол. Підйом на льодовик крутий тріщини (кі-	Зранку тихо, ясно, слабкий мороз. Потім ясно, тепло. Увечері мінлива хмарність, прохолодно.	Ночівля на захищеному від каменепадів моренному узвишші під лівим схилом трохи

					шки), далі пологий, помірно розірваний лід.		нижче зльоту на пер. Новосибірців.
Проходження перевалу Новосибірців. (2Б, 4400 м)							
12.08	15	Підйом на перевал	2	3.40	Перевальний зліт – крутий, в нижній частині осипний (до 35), у верхній скелястий (40-60, 2 вірьовки перил), що закінчується 40-метровим сніжно-фірновим карнизом (до 60, перила, кішки) з козирком. На всьому шляху небезпека камінепадів.	Вранці мінлива хмарність, слабкий мороз. На перевалі хмарно, холодно, зривається сніг.	
		Спуск на сніжне плато під перевалом льодовика Арчалитор	1	1,40	Спуск від скель праворуч сідловини фірново-льодовим скидом (45-50,4 вірьовки) в обхід льодової стінки під сідловиною. Внизу – бергшрунд з нависаючим краєм.	Під вечір тихо, ясно, тепло.	Ночівля на сніжному плато льодовика Арчалитор.
13.08	16	Проходження льодопаду (права гілка) льодовика Арчалитор.	2	3.40	Пологий закритий розірваний льодовик (зв'язки). Невдовзі – значний розлом пройшли зі спуском в нього по фірновому містку. Подальший спуск правіше крутою (від 30 до 60), розірваною численними тріщинами крижаною улоговиною (5 вірьовок на льодобурах і 1 льодовому стовпику). Спуск на пологі частину льодовика (зв'язки, 1 вірьовка перил). Далі серединна морена, осипи.	Вранці незначна хмарність, вітер, мороз.. Вдень сонячно, тихо, тепло	Обід біля моренного озера нижче льодовика.
		Підхід під пер. Рижан	3	1.20	Траверс моренними нагромадженнями в невелику ущелину	Увечері хмарно, снігова крупа. Теп-	Ночівля біля моренного озера.

					правого витоку р. Арчалитор.	ла ніч.	
Проходження перевалу Рижан (ІБ, 4100 м)							
14.08	17	Підйом на пер. Рижан	5	2.40	Шлях вздовж правого, потім лівого берега витоку з виходом по осипах справа на пологий відкритий льодовик. Перевальний зліт осипний з виходами скель.	Димка, збільшення хмарності до значної. Періодично сніжна крупа.	
		Спуск на льодовик Озерний	3	1.30	Пологий сніг, далі 10-метровий скід (перила) з бергшрудом вниз. Нижче закритий, у нижній частині відкритий помірно розірваний льодовик крутизною до 30 (зв'язки, кішки)	Похмуро, увечері сильний дощ.	Ночівля на пер. Озерний
15.08	18	Спуск в ущелину Джети-огуз	18	5.00	Пологий відкритий льодовик, стежки лугами, лісом	Похмуро, холодно, часом дощ.	Ночівля в ущ. Джети-огуз.
16.08	19	Перехід до с. Джети-огуз. Переїзд до м. Каракол	17 -	4.20	Ґрунтова дорога лісом.	Мінлива хмарність, часом дощ.	Ночівля в м. Каракол.

Щоденник походу з технічними описами перевалів

28.07.2014 р.

Приліт в м. Алмати. Переїзд в м. Каракол.

Під крилом Боїнга промайнули в ранковому серпанку засніжені вершини Заїлійського Алатау, знаменуючи кінець нічного перельоту з Борисполя до Алмати. О 5-ій годині ранку за місцевим часом літак авіалінії «AIR ASTANA», на борту якого перебували шість учасників гірського походу 4 категорії складності по Центральному Тянь-Шаню (хребет Терскей-Алатау), приземлився в аеропорту колишньої столиці Казахстану. Ще п'ять учасників подорожі прибули в гори на кілька днів раніше для організації «заброски» на маршрут частини продуктів.

Нетривалий прикордонний контроль, отримання багажу, і о 6-ій годині замовлений заздалегідь мікроавтобус турфірми «Альп-тур Іссик-Куль» вирушив у 11-годинну подорож до центру Іссик-Кульської області Киргизстану – міста Каракол (колишній Пржевальськ). Повз автобусне віконце проносяться напівпустельні ландшафти північних передгір'їв Заїлійського Алатау, що змінюються скелястими безлісими горами. Півгодинний контроль при перетині кордону між Казахстаном і Киргизстаном і невдовзі дорога увійшла в майже позбавлену рослинності Боамську ущелину, що розділяє хребти Киргизький і Кунгей-Алатау. При наближенні до озера Іссик-Куль закінчилася хороша дорога, далі її ще будують китайці, тож швидкість машини відчутно зменшилася, все довкола огорнули хмари куряви, що залишали по собі численні автівки. Так довелося їхати кілька кілометрів. Та ось погляду відкрилася гладь озера Іссик-Куль і автобус в'їхав у місто Баликчі (колишне Рибаче). Далі шлях проліг через міста і села північного узбережжя Іссик-Куля. Час від часу з дороги відкриваються види на одне з найбільших високогірних озер світу, яке за площею поступається тільки озеру Тітікака (Південна Америка). Розташоване воно у велетенській міжгірній котловині на висоті 1609 м, має довжину 183 км, ширину до 60 км. і глибину до 702 м. Оточене звідусіль високими горами, озеро пом'якшує клімат. Не замерзає воно взимку – шлях холодним вітрам з півночі перекидає хребет Кунгей-Алатау, а влітку на заваді спекотним вітрам з південних пустель стоїть Терскей-Алатау. Інколи відроги Кунгея впритул підступають до озера. В одному з таких місць за Чолпон-Атою з 14.00 до 14.30 зупинилися на березі Іссик-Куля, з'їли купленого в одному з придорожніх базарчиків кавуна, а також покупилися (фото 1).

На протилежному березі майже зливається з хмарами ламаний силует Терскея. Незважаючи на хмарну погоду

тепло, а температура води досить комфортна для купання і трохи солонувата. Це тому, що з озера не витікає ні одна річка.

Північне узбережжя Іссик-Куля є зоною масового відпочинку численними санаторіями, пансіонатами, турбазами. Кортєж «крутих» машин з «даїшниками» попереду і позаду, що супроводжували одного з відпочивальників, довелося пропустити і нашому автобусу.

Фото 1. Перекус з видом на Іссик-Куль.

О 17-й годині нарешті закінчився втомливий переїзд до Каракола, і ми змогли розстелити спальні мішки на підлозі виділених нам двох кімнат в будинку турфірми «Альп-тур Іссик-Куль» та приготувати на кухні їжу. Вартість проживання за 1 добу – 1 євро.

Погода не оптимістична: хмарно з проясненнями, зривається невеликий дощ. Над горами – суцільна хмарність. Тепло. Вночі пройшов досить сильний короткочасний дощ з грозою.

29.07.14, 1 день походу.

Перехід ущелиною р. Каракол.

Підйом о 6.30. Тепло, мінлива хмарність.

Вихід о 8.30. Розбита ґрунтівка, що доступна тільки для машин підвищеної прохідності, спочатку веде правим берегом р. Каракол (невдовзі вхід в заповідник, оплата перебування в ньому), потім лівим високо над річкою. З набором висоти на схилах ущелини з'являється чагарник, що змінюється широколистяним лісом, і згодом тянь-шанськими ялинами. О 15.20 дорога вивела на заболочену поляну, де річка розливається на кілька рукавів. Бівуак.

30.07.14, 2 день походу.

Початок підйому до озера Алакуль.

Підйом о 6.10. Прохолодно, мінлива хмарність.

Вихід о 8.00. Здолавши крутий підйом, о 8.30 вийшли до альптабору. Тут до обширної поляни сходиться переважна більшість маршрутів на вершини та перевали найвищої частини хребта Терскей-Алатау і прилеглих до неї бічних відрогів. Особливу мальовничість місцевості надають колоноподібні тянь-шанські ялини довкола поляни і на схилах гір. Саме тут, на лівому

березі р. Каракол, на висоті 2500 м, і розташувалися кілька юрт і численні намети

альптабору (*фото 2*).

Погода: мінлива хмарність, прохолодно.

Відразу по прибутті поспілкувалися з представником заповідника і новосибірцями, потім частина групи пішла по «заброску». До повернення з верхів'я річки Кьольтор «заброщиків» приготували обід та розподілили продукти. І от група зібралася у повному складі.

Фото 2. Альптабір в ущелині Каракол.

Щоб акліматизуватися до розрідженої атмосфери високогір'я, графік руху в перші дні подорожі вибраний щадний. Похід почався о 12.50. По містку через невеликий лівий приток Каракола – Айтюр, що тече нижче альптабору, вийшли на ґрунтівку, якою ми приїхали, і в кількох сотнях метрів нижче по хорошому містку перейшли на правий берег Каракола (*фото 3*). Звідти почався підйом прокладеною поміж каменів лісистим схилом стежкою, що веде у верхів'я р. Курґактор, де лежить неповторної краси високогірне озеро Алакуль. Сама річка в нижній течії тече десь під давніми моренами, над якими вже виріс ліс. Крутизна підйому до 25°.

Фото 3. За містком через Каракол починається маршрут до озера Алакуль

За поляною порослий чагарником зліт крутизною близько 25° вивів до кам'яного хаосу із крупних брил, що перегородив ущелину.

Привал з 15.00 по 15.10 (висота 2930 м). Хмарно з проясненнями, накрапає дощ.

Попереду полого частина ущелини з острівцями лісу та чагарником. Нарешті кам'яні завали закінчилися і праворуч з'явилася річка Кургактор. Біля неї – пара наметів. Повернули назад і о 15.25 зупинились на ночівлю на оточеній кам'яними розсипами і чагарниками чималій зеленій поляні в кількох сотнях метрів нижче наметів (*фото 4*). Згодом неподалік поставили намет французи. О 18.15 пройшов сильний дощ з грозою (30 хв.), близько 20-ї години дощ повторився, вже без грози.

Вночі було без опадів.

Фото 4. Перший бівак в горах.

О 13.10 вийшли на уторвану стежку, що несподівано з'явилася справа, і продовжили підйом по ній.

Привал з 13.20 по 13.40. $H=2600$ м (набір висоти 100 м).

Далі стежка вивела на полянку з кущами ялівця, крутизна зменшилася. Справа – ліс. Вода відсутня: річка все ще прокладає свій шлях під землею.

Привал з 14.07 по 14.25. $H=2750$ м (набір висоти 150 м). Над нами поки що світить сонце, але верхівки гір в хмарах.

31.07.14, 3-й день.

Підйом у верхню частину озера Алакуль.

Підйом о 6.05. Ясно, безвітряно, температура близько -2°C .

Вихід о 8.05. На небі – поодинокі хмари. Біля річки стежка увійшла в ліс і за 10 хв. вивела до численних наметів, установлених поміж дерев майже впритул один до одного, і хатинки так званого «притуку сироти». Добре, що ми заночували нижче. Вище ліс змінюється чагарниками.

Промаркована турами стежка веде правим бортом ущелини метрах в 10-ти над річкою. Ліворуч височить завалена моренними відкладеннями ступінь висячої долинки. В її верхів'ї – льодовик і пер. Кургактор (1Б). А перед нами скелі підступають до річки, що утворює невеликий водоспад.

Привал з 8.30 по 8.48.

Через 20 хв. підійшли до водоспаду, стежка піднімається вздовж нього.

Привал над водоспадом з 9.15 по 9.35. Звідси добре видно місце нашого бівуаку, кам'яний вал, що перегородив ущелину, невелике озерце, яке ми не помітили внизу зі стежки (фото 5).

Далі спочатку полого, а через 10 хв. – ще один зліт крутизною 25° - 30° вздовж каскаду

Фото 5. Підйом ущелиною річки Кургактор.

водоспадиків. Перед ними – привал з 10.10 по 10.25. Невелика хмарність, тепло.

Попереду – ще один водоспад, що спадає з крутих «баранячих лобів». До нього 5 хв. підйому крутизною 35° , потім 15 хв. траверсу схилу без набору висоти.

Привал з 10.50 по 11.00.

Через 5 хв. почалися «баранячі лоби», нижня, крута частина яких обходяться зліва за ходом руху по середніх осипах крутизною 25° - 30° . Через 20 хв. – трав'янистий острівець.

Фото 6. Таким озеро Алакуль відкривається перед мандрівниками, що йдуть низу.

За ним осипи на «баранячих лобах» звужуються. В цьому місці перейшли з осипів на пологу частину «баранячих лобів», які об 11.40 вивели на зглажене давнім льодовиком узвишся над озером Алакуль (фото 6). Висота 3530 м. Є місця для наметів. Невелика хмарність, прохолодно.

Обід об 11.40. Невдовзі підійшло чимало туристів з Пітера.

Вихід о 13.25. Озеро обходимо зліва за ходом руху. Стежка траверсує трав'янисто-осипний схил, плавно набираючи висоту.

Привал на кам'янистому виступі о 13.45. Н=3650 м. Вже видно верхню частину озера, а також льодовик Такиртор з нашим першим перевалом Такиртор (1Б) у його верхів'ї і шлях підйому на нього.

Вихід о 14.00. Зустрілися з двома ізраїльськими туристками, що йшли через перевал Північний Алакуль (1А) у сусідню долину річки Алтин-Арашан. Стежка йде під скелями, поступово повертаючи на широку осипну сідловину цього перевалу. Наш шлях лежить в іншому напрямку – вздовж берегової лінії з обходом двох згладжених скельних виступів у верхній частині озера, а звідти по льодовику і сніжним схилом на перевал (фото 7). Тож в цьому місці ми зійшли зі стежки і по осипах спустилися на травку біля озера (фото 7).

Привал з 14.35 по 14.50.

Подальший рух на висоті кілька десятків метрів над озером по осипах з трав'янистими ділянками. Багато бабакових нір.

Привал з 15.18 по 15.38.

Попереду в озеро обривається перший скельний виступ який обійшли зверху. Далі слабка стежинка спускається майже до води і знову виводить крупними осипами і альпійськими луками на скелі над озером.

Фото 7. Вдалині – сніжна сідловина перевалу Такиртор (1Б)

О 16.00 почали спуск по траві до запланованого місця ночівлі біля верхнього краю озера. З 16.05 по 16.15 привал зі ще одним ракурсом на озеро.

Через 12 хв. на пологих лугових схилах правого берегу річки, що тече з льодовика, стали на бівуак (фото 8). Н=3540 м. Хмарно, невеликий вітер. Прохолодно. Воду для приготування їжі брали не в озері, де дно трохи замулене, а в річці.

їжі брали не в озері, де дно трохи замулене, а в річці.

Під вечір прийшли пітерці і неподалік поставили два намети. О 18.00 протягом 15 хв. пройшов дощ з грозою, тож при приготуванні вечері у пригоді став напнутий біля кам'яної брили тент. О 20.00 знову недовго дощило, після чого природа піднесла нам і приємний сюрприз – ефектний захід сонця за озеро (фото 8, 9). Вночі невеликий дощ.

Фото 8. Після негоди (бівуак перед пер. Такиртор).

Фото 9. Вечірня зоря над озером Алакуль.

похмура, верхівки гір поглинув туман. Рух в напрямку льодовика вздовж правого берегу річки: спочатку по некрутих зцементованих моренах, через 15 хв. по каменях, що вивели на рівну терасу над річкою. Потім знову камені, часом – тури, і знову рівна поверхня.

Привал о 7.40 на широкій гальковій терасі з місцями для наметів. Звідси вже видно моренне озеро, в яке круто спадає льодовик Такиртор.

Фото 10. Вихід на льодовик Такиртор

1.08.14, 4 день.
Проходження перевалу Такиртор (1Б, 4000 м.).

Розташований у північному відрозі хр. Терської-Алатау. З'єднує долини річок Кургактор (оз. Алакуль) і Такиртор.

Характер сніжно-льодовивий, осипний. Орієнтація північний захід – південний схід.

Підйом о 5.30. Хмарно з проясненнями, нехолодно (температура плюсова), невеликий вітер, незабаром по стінках наметів забарабанив дощ.

Вихід о 7.10 після припинення дощу. Погода

припинення дощу. Погода припинення дощу. Погода припинення дощу.

Вихід о 7.55. Обійшли озеро зліва по ходу (фото 10) і о 8.05 почали підйом більш пологою правою частиною льодовика по слабо вираженій середній морені. О 8.20, вийшовши на чистий лід, одягли кішки. Крутизна 10°-20°. О 8.40 підійшли до пагорбкуватої частини льодовика, де чергуються невеликі спуски і підйоми крутизною 15°-30°.

З 9.20 по 9.40 – привал. Непривітні краєвиди закрила імла, з низького неба посипала снігова крупа.

Використовуючи прояснення в тумані, обігнули дві глибокі впадини зліва, потім справа (фото 11). У них невеликі озера. Попереду – розірваний бергшундами сніжний, з ділянками відкритого льоду, перевальний зліт, до якого підійшли о 10.20. Знову з'явилася видимість.

Фото 11. Перевальний зліт Такиртора з північного заходу

Зважаючи на закритий, розірваний льодовик, подальший підйом на сідловину здійснили по перилах. Бергшунди виявилися неширокими, без нависання верхнього краю. Крутизна підйому 30°-35°. Використані 2 сніжні якорі і 2 льодобури.

На перевал вийшли об 11.40. Н=4020 м. Сідловина перевалу на час нашої подорожі осипна (фото 12), із залишками сніжного козирка з південно-східного краю. Туман піднявся, позаду відкривши похмурі пейзажі скелястих бортів ущелини, льодовика, озер.

Попереду погода значно краща, тож і побачити можна далше: за скелястими бічними відрогами височить повністю засніжена Аксуйська стіна (фото 12). З правого її краю видно перевал Одеських політехніків (2Б), проходження якого включає наш маршрут.

Фото 12. Вид з пер. Такиртор на південний схід.

Початок спуску о 12.10. Скинули близько 170 м.: спочатку 60 – 80 м. скель крутизною до 40°, у яких угадується щось схоже на стежку, нижче – живі осипи.

О 12.35 – привал на рівній пологій ділянці, де за необхідності можна поставити 3 – 4 намети.

Однак води поблизу немає (тече під каменями). Позаду добре видно скельно-осипний перевальний зліт Такиртора.

Фото 13. Кам'яний хаос на спуску з пер. Такиртор.

Вихід о 13.03.

Попереду важкопрохідні кам'яні завали з осипів та моренних відкладень. Слабка стежинка (тури) веде ближче до правого борту ущелини, притримуючись улоговини – спочатку по гребню невисокої морени зліва від неї, потім по дну улоговини (фото 13), ліворуч якої – морена коричневого кольору, праворуч – сірі осини. Тут злежали камені, згодом з фрагментами зеленки.

О 13.45 спустилися по кінцевій морені на зелений лужок на пологій, більш рівній частині ущелини, де і зупинилися на обід і водночас не просушку спорядження та одягу (фото 14). Є вода, місця для наметів. Н=3700 м. Позаду, за валом кінцевої морени поки що видно широку осипну сідловину пройденого нами перевалу. Мінлива хмарність, помірний вітер, прохолодно.

Фото 14. Вид на пер. Такиртор з південного заходу.

Вихід о 15.20. Спуск некрутими трав'янистими схилами вздовж лівого витoku р. Такиртор – спочатку правим, потім лівим берегом. Позаду видно високу відокремлену скелю, північніше якої проходить шлях підйому на пройдений нами перевал. Нижче крутизна зростає. Привал з 15.55 по 16.15 з пошуками стежки.

Фото 15. Водоспад р. Такиртор

Подальший спуск непоганою стежкою правим берегом. В місці її розгалуження звернули праворуч, на верхню стежку, і круто спустились до водоспаду (фото 15) (біля нього обидві стежки сходяться). Нижче крутизна значно зменшується, в траві багато каменів та нерівностей, які заважають знайти місце для біваку. Справа височить лівий край кам'яного глетчера, вздовж якого лежить шлях на пер. Центр. Екічат.

Фото 16. Бівак в середній течії р. Такиртор.

О 16.50 в кількох сотнях метрів нижче водоспаду знайшли більш-менш прийнятне місце для біваку. Як виявилось наступного дня, нижче таких місць аж до спуску в ущелину р. Чон-узьень не було. Н=3180 м. Ясний тихий вечір (фото 16).

2.08.14, 5-й день.

Спуск до річки Чон-узьень і підйом до льодовика Східний Чон-узьень.

Підйом о 6.15. Ясно, близько 0° С (іній на траві)

Вихід о 8.20. Нижче правим берегом р. Такиртор стежки немає. Тому трохи нижче місця ночівлі по каменях перейшли на лівий берег, піднялися схилом на кілька десятків метрів і вийшли на добру стежку, що веде від водоспаду в ущ. р. Чон-узьень. Обабіч – ділянки альпійських лугів, чагарник, який в міру спуску переходить в суцільні зарості.

Фото 17. Річка Чон-узен в середній течії

Фото 18. Вид на верхів'я р. Чон-узен

Через 10 хв. крутизна падає, характер шляху той же.

О 10.30 – привал на порослій кущиками карликової верби поверхні глетчера. Н=3070 м. Звідси вже проглядається шлях руху по безлісій, виробленій давнім льодовиком ущелині і по частині льодовика Чон-узен до підніжжя Аксуйської стіни.

Вихід об 11.00. Продовжуємо йти стежкою по глетчеру. Перейшли струмок з чистою водою, але місць для наметів немає. Об 11.15, перетнувши глетчер, спустилися з нього по крутих живих каменях, і на траві зупинилися на 5-ти хвилинний привал. Далі рух плоским дном доли-

З відкритих ділянок стежки відкривається чудовий вид на середню частину ущелини р. Чон-узен, що нагадує ландшафтний парк, (фото 17). В кінці спуску (9.00) почався ліс, а стежка знову вивела до річки Такиртор (Екічат) – лівого притоку р. Чон-узен. По перекинутих через неї двох колодах (слизько, перильна страховка) протягом 10 хв. повернулися на правий берег (фото 18). Звідти вже можна поміж струнких ялин побачити вдалині засніжені вершини Аксуйської стіни, біля підніжжя якої ми будемо йти наступного дня.

Привал о 9.15 в тіні тянь-шанських ялин. Н=2940 м. Це найнижча точка майже до кінця маршруту. Сонячно, тепло.

Вихід о 9.45. Стежка веде через кущі та лужки неподалік лівого берега р. Чон-узен. (Правим берегом стежки не видно.) Через 15 хв. шлях перетинає високий вал кам'яного глетчера з лівого схилу, який притиснув річку до правого схилу. Підйом на нього стежинкою по каменях з ділянками трави та карликові верби.

ни, яке вище поступово звужується; там стежинка перейшла на порослий чагарником некрутий лівий схил.

Привал об 11.38. Н=3080 м. Вихід об 11.50. Невдовзі перетнули порослий чагарником моренний вал, який розітнула річка, і продовжили рух квітучими альпійськими луками по дну та пологому схилу долини.

Фото 19. Шлях з літа у зиму. Аксуйська стіна.

О 12.15 на зеленому схилі біля струмка з чистою водою зупинилися на обід. Ясно, тепло, тихо. Вихід о 13.55. Попереду, на правому березі, здіймається ще один вал каменів, за яким знову йдемо плоским, усіяним каменями дном долини (*фото 19*). Вдалині, за покритим моренним чохлам льодовиком Чон-узен Східний, упираються в безхмарне засніжені вершини Аксуйської стіни. Наших наступних перевалів – Саричат (Хатіджі), що знаходиться зі східного її краю (радіальний вихід), і Одеських політехніків, що із заходу, поки що не видно.

Попереду, на осипному лівому схилі, чітко виділяються два витоки р. Чон-узен, що беруть початок з льодовика Чон-узен Західний О 14.25 підійшли до першого. Перед ним – площадки для наметів.

Фото 20. Лівий витік р. Чон-узен

Переправа вбхід в кросівках (*фото 20*). Після перевзування о 14.50 вихід.

Через 10 хв. переправа через наступний витік, на цей раз по каменях.

Фото 21. Заслужена вечеря

Ще 10 хв. підйому по моренах, і о 15.10 під високим валом лівобережної морени льодовика Чон-узенъ Сх. зупинилися на ночівлю (фото 21). Н=3270. Є площадки для 4-х наметів, струмок. Далі також є площадки, але без води. Після облаштування бівуаку зробили розвідку шляху виходу на льодовик, який закінчується крутими крижаними скидами. А перед заходом сонця прогулялись по гребню лівобережної морени.

До місця, з якого може бути видно наш наступний перевал Саричат (Хатіджі), не дійшли, але встановили, що льодовик Чон-узенъ Сх. внаслідок танення вже перетворився на два самостійні

льодовики. Розташований зі сходу льодовик веде до пер. Саричат.

3.08.14, 6-й день.

Підхід під пер. Саричат (2А, 4200 м).

Підйом о 5.30. Ясно, невеликий вітер, 0° С.

Вихід о 7.20. Йдемо по пологих моренах, поступово забираючи вліво, до річки. За 20 хв. дійшли до гроту з якого витікає річка, і за був простий вихід на льодовик (можливе падіння каменів з крижаного крутого скиду праворуч). Лід покритий каменями, тож кішки виявилися непотрібними.

Фото 22. Пер. Саричат з північного заходу.

Привал над скидом з 7.45 до 8.00. Потім крижаним гребенем вийшли на похилу, хвилясту, покриту поверхневою мореною поверхню льодовика. Рух середньою його частиною, поступово забираючи вліво. Перейшли через неширокий потік у крижаному руслі, за яким, на камнях морени зупинилися на привал.

Привал о 8.30. Н=3500 м. Перед нами як на долоні Аксуйська стіна – від пер. Улар (1А) на заході до пер. Саричат на сході, і значна частина язика «східного» льодовика, по якому лежить шлях до перевалу Саричат (фото 22). Із західного краю стіни добре видно неявно

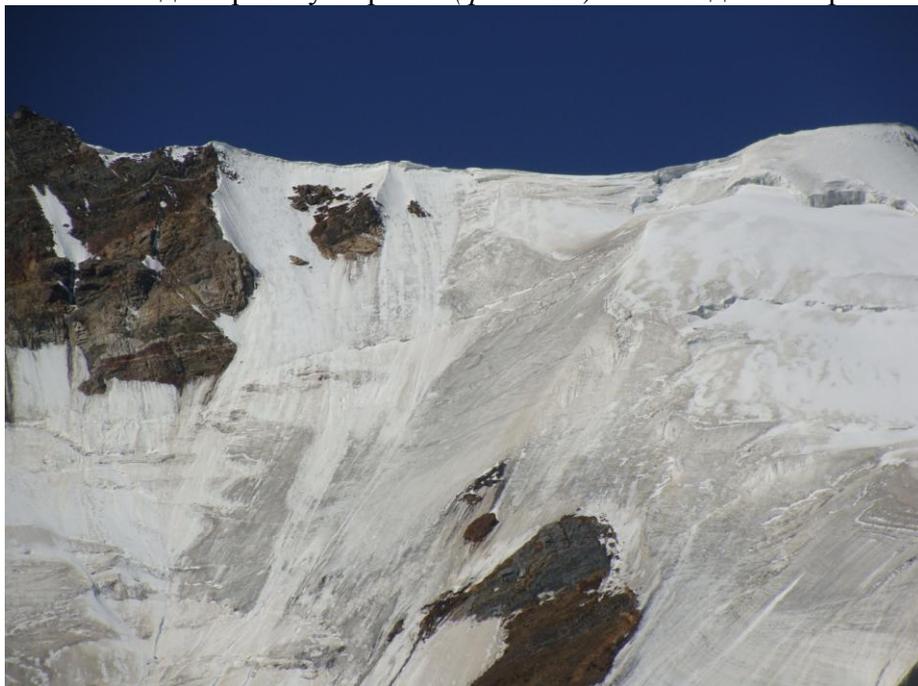

Фото 23. Сідловина пер. Одеських політехніків з півночі

виражену сідловину перевалу Одеських політехніків (фото 23), підйом на яку починається за коротким відрогом.

Вихід о 8.50. Через 15 хв., перетнувши вільну від поверхневої морени частину основного льодовика, вийшли на правий його край і зійшли з нього. Ще через 10 хв. по каменях та грязюці з вкрапленнями трави підійшли до «східного» льодовика. Підйом на нього по крутому досить протяжному льоду. Тому ще 5хв. пройшли вздовж льодовика вліво, на пологі «баранячі лоби», над якими лід менш крутий.

Фото 24. Проходження льодового злету на східну частину льодовика Сх. Чон-узень.

Привал о 9.20, одягання кішок.

Вихід о 10.00. Льодовий зліт крутизною 20°-30° (фото 24) здолали за 35 хв. і вийшли на пологий льодовик. Привал о 10.35. Н=3750 м. Ясно, тихо, тепло. Добре видно перевал Саричат.

Вихід о 10.58. Крутизна 10°-20°. Через 10 хв. з'явилися поперечні тріщини, які без проблем обходяться. Далі хвилястий льодовик. Об 11.15 зняли кішки. Н=3810 м.

Вихід об 11.20. Невдовзі перетнули смугу з моренних відкладень, які створюють ілюзію розриву льодовика. Але тріщини в нижній частині смуги свідчать, що під каменями – лід. Через кілька хвилин вийшли на злегка покриту каменями частину льодовика, що примикає до перевалу. Його поверхня перед перевальним злетом (фото 25) трохи похила, рівна, з кам'яними грибами біля правого борту. Але бівак на льоду холодний, тепліше ночувати на поверхневій морені ближче до скель (фото 25).

Об 11.50 поставили намети на невеликому, захищеному від каменів узвишші поверхневої морени ближче до скель і осипів правого борту. Н=3900 м.

Фото 25. На осипах під перевалом на нас чекає півднівка

Звідси добре проглядається весь шлях підйому на перевал. У верхній його частині час від часу по льодовій поверхні котяться камені. Тому вихід запланований на світанку наступного дня, щоб бути на сідловині, поки сонце не освітить шлях підйому і спуску.

Після обіду збільшення хмарності, увечері знову малоохмарно, на заході димка. Вільний час використали для проведення льодових занять.

Фото 26. Проходження льодової ділянки перевального злету

Швидко збільшується хмарність, зривається сніг. Залишили ліворуч нішу в осипах під прямовисною скелею. Перед початком льодової частини підйому (там, де осипи закінчуються) група підійшла до скель правого борта і збиралася в невеликій ніші під скельним виступом червонуватого кольору, який захищає від каменів. Подальший рух по навішених на льодобурах перилах (фото 26). Шлях зрідка прострілюється каменями. Початок проходження льодової ділян-

4.08.14, 7-й день.

Радіальний вихід на пер. Хатіджі (Саричат) (2А, 4200 м.). Розташований у хр. Терскей-Алатау. З'єднує льодовик Чон-узень Сх. (р. Чон-узень) і льодовик Саричат (р. Саричат). Орієнтація північний захід – південний схід. Характер осипно-льодовивий – сніжний.

Підйом о 5.00. Небо малоохмарне, але каламутне.

О 6.05 залишили намети і з легкими рюкзаками почали підйом. На час подорожі на перевал вів крутий, широкий у нижній частині зліт, осипний зліва і льодовий справа. У верхній частині він переходив у злегка присипаний каменями крутий льодовий кулуар.

По усіяному каменями льодовику за 10 хв. підійшли до осипної частини перевального злету. Перед злетом одягли страхувальні системи. Підйом почали, спочатку середніми та дрібними осипами крутизною 35°. Є небезпека падіння каменів з льодовика праворуч (по ходу), і меншою мірою зі скель ліворуч. Тому йдемо дещо ближче до скель правого борта кулуару.

ки о 7.00. Навішено три вірвовки. Вихід першого на перевал о 8.08. Всієї групи о 8.40. Погода покращилась.

Знизу сідловина виглядить непривітно, а зверху – захоплюючі види. Перед нами – характерне

для південних схилів хр. Терської обширне снігове плато в оточенні засніжених вершин (фото 27), за яким проглядаються гори аж до піраміди Хантенгри.

Але зважаючи на зростаючу небезпеку каменепадів, коли сонце освітить схил, довго не затримуємось і спускаємось по шляху підйому. Початок спуску о 8.55. Проходження перил закінчили о 9.40. Спустилися в табір о 10.30.

О 12.50, після обіду, почали спуск до місця попереднього бівуаку.

Фото 27 На перевалі Саричат (Хатіджі). Вид на південь.

Прилеглу до перевалу частину льодовика пройшли за 15 хв., далі, перетнувши смугу поверхневої морени, продовжили шлях «східним» льодовиком.

Початок спуску з льодовика о 13.10. О 13.40 зійшли на «баранячі лоби». Хмарно з проясненнями, помірний вітер, прохолодно. Привал. Зняли кішки.

Вихід о 14.00. Через 10 хв. вийшли на поверхневу морену «основного» льодовика, перетнули метрів 100 відкритої його частини і почали спуск по моренному чохлу.

О 14.42, в кінці льодовика – 5-хвилинний привал.

Бівуак о 15.05. Над нами хмарно, нижче – мінлива хмарність. З 16.00 до 18.00 – дощ. Враховуючи складну льодову обстановку на пер. Одеських політехніків (фото 23), вирішили йти запасним варіантом, що включає траверс ділянки хребта Терської .

Фото 28. Початок підйому на пер. Туристів Татарії Позаду – льодовик Чон-узень Східний.

5.08.14, 8-й день.

Підхід під пер. Туристів Татарії (Кокбор).

Підйом о 6.30. Висока хмарність, без вітру, без морозу, що є ознакою наближення непогоди.

Вихід о 8.10. Наш шлях лежить на льодовик Зах.Чон-узень, з якого витікає лівий витік р. Чон-узень. Через 10 хв. підйому крутизною у верхній частині до 40° вийшли на гребінь лівобережної морени. Короткий спуск в моренну кишеню і знову крутий підйом на чергову морену. Через 10 хв. крутизна зменшилася, попереду похилі моренні нагромадження, ділянки альп.лугів кам'яні куші. Привал о 8.40 (фото 28) Н=3320 м.

Тьмяно просвічується крізь димку сонце.

Фото 29. Давній льодовик залишив по собі два моренні озера.

Вихід о 9.00. Рухаємось по моренах, невдовзі перейшли по каменях потік, який ми вже переходили внизу. Піднялись над ним і вийшли до двох невеликих моренних озер. Біля них тур, місця для наметів. Привал на березі верхнього озера з 9.25 по 9.40.

О 10.00, піднявшись по пологих моренах правого схилу, зробили фото групи над озерами (фото 29).

Фото 30. Вихід на льодовик Сх. Чон-узень.
Вдалині – пер. Туристів Татарії (2А).

Вихід о 10.40. Перед нами досить крутий зліт льодовика, який, втім, без проблем обходиться справа по ходу (фото 30). Цей шлях на льодовик простий. Йдемо без кішок по відкритому пологому льодовику крутизною 15°-20°. Зліва по ходу крутий розірваний лід, тому забираємо вправо, ближче до скель, де є нескладний вихід у верхню частину льодовика. Над нами сіре, але ще високе небо.

Привал об 11.22. Н=3790.

А попереду вже видно льодовик Зах. Чон-узень, у верхів'ї якого на тлі білуватого неба проглядається найнижча у гребні широка снігова сідловина перевалу Туристів Татарії (2А), з підйому на який повинен початися траверс ділянки хребта Терської-Алатау. О 10.15 підійшли до льодовика, і на площадках для наметів зупинилися на привал. Н-3540 м. Погода поки що балує. Дружня зустріч з москвичами, які спускалися з перевалу Скельний замок, і побачивши український прапор, привітали киян.

Вихід об 11.30. Попереду – невеликий зліт. Крутизна зростає до 20°-25°. Неглибокий сніг з ділянками відкритого льоду. Посередині зльоту – широка поперечна тріщина, за якою проглядаються менші тріщини. Довелося одягати кішки і проходити її по вузькому крижаному містку. Знизу суне чорна хмара.

Фото 31. Перед пер. Туристів Татарії нас прихопила негода.

Привал з 12.00 по 12.15. Вище полого частина льодовика з рідкими тріщинами.

О 12.45 на висоті 4050 м. зупинились на обід.

Вихід о 13.30. Йдемо в зв'язках по закритому льодовику крутизною 20°-25°; в одному місці довелося переповзати тріщину (перила). Інші тріщини обходяться. О 14.30, коли ми вже були перед перевальним зльотом, почався снігопад.

Фото 32. Літній вечір у високогір'ї.

Бівуак на пологому закритому льодовику. Н=4130. Сніг посилюється, довелося відгортати його від наметів (фото 31). Гори в тумані. Увечері сніг припинився, трохи розгодинилось, відкрилися гори (фото 32). Звечора мороз. По снігу протоптали сліди до бергшрунда.

6.08.14, 9 -й день

Траверс ділянки хребта Терскей-Алатау (кат. скл. 2Б):

Підйом на пер. Туристів Татарії (2А, 4400 м.). Розташований у північному відрозі хр. Терскей-Алатау. З'єднує льодовики Чон-Узень Зах. і Кьольтор Сх. (Бригантина). Орієнтація північний схід – південний захід. Характер підйому сніжно-льодовивий.

+ вихід на гребінь хр. Терскей-Алатау через пер. Каракольський Сх. (2Б, 4400 м.) Розташований у хр. Терскей-Алатау. З'єднує льодовики Кьольтор Сх. (Бригантина). і Караколтор Сх. Орієнтація захід – схід. Характер нашого підйому сніжний.

+ спуск по гребню на пер.

Каракольська перемичка (2Б, 4350 м.).

Розташований у хр. Терскей-Алатау. З'єднує льодовики Караколтор Сх і Кьольтор Сх. (Бригантина). Орієнтація: південний схід –північний захід. Характер нашого спуску на перевал сніжний.

Підйом о 6.00. Ясно.

Вихід о 7.50. Позаду, на горизонті – легкі хмари. Перед нами широкий, крутий, підрізаний на всю довжину схилу бергшрудом, засніжений зліт пер. Туристів Татарії (Кокбор) висо-

тою близько 250 м (*фото 33*). На перевал вирішили підніматися дещо правіше, ніж планували, ближче до скель, що проглядаються справа, по менш крутій частині злету. Тож на півшляху звернули з натоптаних увечері слідів вправо і о 8.10 були під частково засипаним снігом бергшрудом. Враховуючи можливість ділянок відкритого льоду, одягли кішки. Від нижнього краю бергшрунда підйом по перилах (4 вірьовки). Крутизна близько 40°-45°.

Фото 33. Підйом на пер. Туристів Татарії з півночі.

Вище, під скелею справа – снігова ніша, в якій зупинилися о 9.45. Над нішею – короткий крутий сніжний зліт з карнизиком, що виводить на гребінь, і який пройшли по перилах (1 вірьовка) (*фото 34*).

О 10.05 вийшли на перевал – осипну, злегка присипану свіжим снігом сідловину Спуск з неї на льодовик Кьольтор сх. (Бригантина) осипний. Мінлива хмарність, не холодно.

Фото 34. Вихід на сідловину перевалу Туристів Татарії.

Фото 35. На пер. Туристів Татарії. Вид на гору Джигіт і Каракольську стіну.

Перевал оглядовий. На південний захід, за північним відрогом з перевалом Сонце (1Б) височать масив п'ятитисячника Джигіт і далі, за відрогом з пер. Онтор (1Б) – масив п'ятитисячника Каракал (фото 35). Ліворуч – прямовисні скелі вершини в хребті Терскей, від якої на північний захід відходить відріг з перевалом Туристів Татарії, а головний хребет спадає засніженим гребенем на південний захід.

Фото 36. На пер. Туристів Татарії. Вид на ділянку траверсу хребта Терскей.

Звідти засніженим схилом під бергшрудом починається наш траверс ділянки хребта Терскей-Алатау, який з перевалу здається простим (фото 36).

Вихід з перевалу о 10.45. З сідловини пологим снігом з мінімальним набором висоти об 11.10 вийшли під скелі вершини в хребті Терскей і зв'язалися.

Початок траверсу об 11.15. Спочатку рух вздовж скель і бергшрунда, широкою сніжною, злегка нахиленою полицею, потім похилим закритим льодовиком (фото 37). Попереду – гребінь головного хребта, через який льодовик переветнувся на його південний бік. Вихід на гребінь позначений зоною засипаних снігом вражаючих розмірів розломів (фото 38), які не було видно з перевалу. Крутизна зростає до 30°. Петляючи поміж розломів та тріщин і зондуючи сніг, пройшли її.

Короткий привал об 11.45. Н=4400 м. Хмарно з проясненнями

Вихід об 11.55. Подальший рух по хребту Терскей обширними сніговими полями без тріщин з невеликим набором висоти.

Фото 37. Початок траверсу. Внизу – сідловина перевалу Туристів Татарії.

Фото 38. Вихід на хребет Терскей-Алатау.

Фото 39. Висотний полюс траверсу і всього маршруту. $H=4470$ м.

О 12.20 привал на найвищій точці траверсу. $H=4470$ м. Навколо похмурі, повністю зимові пейзажі (фото 39). Однак споглядати широкі горизонти, що відкриваються врізнобіч завадила погода, що швидко, просто на очах псується. Здіймається вітер. Зникаючи у далечі гори поглинає димка, а з боку пройденого нами перевалу насувається чорна хмара, гуркоче грім. Не вдається подовше побути на найпанорамнішій точці маршруту!

Фото 40. Спуск на пер. Каракольська перемичка (2Б)

Враховуючи небезпеку перебування на найвищій точці під час грози, без зволікань одягаємо рюкзаки. Вихід о 12.25. Спуск у зв'язках обширними сніговими полями льодовика Каракалтор Сх. в напрямку зниження гребня хребта перед повністю засніженою кінцевою вершиною (фото 40). Там знаходиться перевал Каракольська перемичка. В кінці спуску крутизна зросла до 30° .

На перевал спустилися 13.15. Його сідловина являє собою характерне для багатьох перевалів південного схилу головного головного хребта сніжне плато з неширокими тріщинами. $H=4350$ м. Через 15 хв. негода добралася до нас: з півночі подув вітер, гори закрила сніжна пелена.

Фото 41. Останні промені сонця ще освітлюють бівуак на перевалі Каракольська перемичка (2Б).

7.08.14, 10-й день

Проходження пер. Зах. Каракольський і (2А, 4200 м.). Розташований у хр. Терскей-Алатау. З'єднує льодовики Караколтор Сх. і Кьольтор Сх. (Бригантіна). Орієнтація: південний схід – північний захід. Характер скельно-осипний – сніжно-льодовий.

Підйом о 6.10. Ясно, слабкий мороз, без вітру (*фото 42*). На цей раз сніданок урізноманітний торт – у Маші день народження (*фото 43*).

Фото 42. Ідеальна зранку погода нерідко змінюється негODOю вдень .На цей раз був приємний виняток.

Облаштуємо бівуак із вітрозахисними стінками для наметів та кухні (*фото 41*). Воду знайшли в невеликому заглибленні в скелях зліва від сідловини.

Під вечір, як і минулого дня, снігопад припинився, вітер стих, розпогодилося. Тож мали можливість споглядати з висоти понад 4 км неповторну зміну барв – від теплих рожевих тонів до холодних темно-синіх, що супроводжували захід сонця за гори.

Фото 43. Святковий стіл.

Вихід о 8.50. На нас чекає продовження спуску по льодовику Східний Каракалтор. Маршрут руху вибирається з урахування рельєфу льодовика і необхідності зійти з нього справа, перед початком підйому на перевал Західний Каракольський.

Спуск з місця ночівлі на льодовик почали по пологому снігу біля сніжно-льодового схилу гори праворуч. Рух в зв'язках, так як у сніговому покриві льодовика зрідка проглядаються тріщини.

Фото 44. На льодовику Караколтор Сх. За осипною сідловиною перевалу Зах. Каракольський височить пік Джигіт.

Нижче, за перегином льодовика – льодові скиди верхнього льодопадку. Спуск широкою улоговиною крутизною 20° - 30° , що веде між скидами справа наліво: спочатку над скидом справа, потім під скидом зліва. Далі звернули направо-вниз, і незабаром вийшли на середню, пологу і помірно розірвану частину льодовика. В правому його краї, біля схилу хребта – численні поперечні тріщини (фото 44).

Привал з 9.30 по 9.40. Попереду, праворуч, в гребні головного хребта вже видно явно виражену сідловину нашого перевалу і осипний схил, що веде на неї (фото 44)

Фото 45. Середня частина льодовика Караколтор Східний.

Далі продовжили рух посередині льодовика, лавіруючи між воронками та тріщинами (фото 45). Особливістю льодовика є відсутність серединної морени. Нижче з'явився відкритий лід, а невдовзі й льодопад. Підійшли ближче до скель правого борту.

Привал перед льодопадом о 10.50. Провели розвідку. На схилі хребта льодопаду відповідають згладжені льодовиком скелі. Тож вибрали варіант спуску, який виводить на прості осипи нижче скель.

Фото 46. На льодовику Караколтор. Спуск по нижньому льодопаду.

О 10.17, одягнувши кішки, почали спуск по перилах. Крутизна до 35° - 40° (фото 46). Часом на крутих ділянках доводиться обходити тріщини. Закінчили спуск об 11.10 (4 вірвовки). Нижче по пологому, розірваному поперечними тріщинами правому краю льодовика, потім по осипах над льодовиком підійшли під перевал Каракольський Західний.

Фото 47. Вид на пер. Караколський Західний. (2А) з півдня.

Обід об 11.30. Н=4000 м. Малохмарно, тепло, без вітру. Від місця обіду проглядається шлях підйому на перевал – осипний, зі скельними виступами схил, що переходить у верхній частині у вузький кулуар. На час нашого підйому кулуар закінчувався вузьким сніговим карнизом перед сідловиною (фото 47).

Вихід о 13.50. Піднімаємось по середніх осипах крутизною близько 30°.

Привал з 14.05 по 14.20. Далі крутизна зростає до 30°-35°. Попереду короткий скельний відріг, що розділяє кулуар навпіл. А на сідловині проглядається сніговий карниз.

Привал у кулуарі з 14.50 по 15.00.

В розвилці кулуарів повернули ліворуч і невдовзі вийшли на скельний відріг (крутизна близько 40°). По відрозі, що розтинає посередині сніговий карниз, о 15.22 вийшли на перевал. Невелика хмарність, тихо, тепло.

Фото 48. Вид з перевалу Зах. Караколський на південь.

Сідловина на час проходження перевалу осипна (фото 48), На південь видно пройдену нами верхню частину льодовика Сх. Каракалтор (фото 49) з перевалами Україна і Караколтор, а також вершини головного хребта за ними. На півночі, трохи нижче сідловини, починається пологий сніжник, який далі круто спадає до льодовика Бригантіна. За льодовиком – широка панорама північних відрогів, над якими із західного її краю здіймаються масиви Джигіта, Каракола, Джети-огуза (фото 50).

Фото 49. Вид на верхів'я льодовика Сх. Каракалтор з пер. Зах. Каракольський.

Фото 50. Початок спуску з пер. Зах. Каракольський на льодовик Бригантіна.

Початок спуску о 15.50. Спочатку пологим снігом пішли вліво і звідти проглянули шлях. Потім звернули вправо (*фото 50*) і почали спуск 45°-м сніжним схилом.

Фото 51. Вид на пер. Зах. Каракольський з півночі

Зв'язки, поперемінна страховка. В кінці спуску – ділянка відкритого льоду з нешироким бергшрудом в нижній частині (перила). Нижче крутизна падає до 30°. Далі пологий відкритий, з рідкими поперечними тріщинами льодовик Бригантина (права гілка) (фото 51). Йдемо в кішках. Попереду, за пер. Сонце, височить масив Джигіта. При злитті гілок льодовика крутизна зростає до 25°. Тож о 17.30 звернули вправо і продовжили спуск пологими осипами.

Фото 52. Бівуак на бічній морені льодовика Бригантина. За пер. Сонце (1А) височить пік Джигіт.

Привал з 18.00 по 18.10. Попереду ступінь «баранячих лобів».

О 18.18 вирішили стати на бівуак на площадках серед моренних розсіпів (фото 52). Н = 3820 м. Звідси видно верхів'я ущелини з льодовими полями, а внизу, далеко на небокраї, проглядається хребет Кунгей-Алатау (фото 53). Вода є в струмку на льодовику. Малохмарний, теплий, без вітру вечір, що перейшов у місячну ніч.

Фото 53. Вид з місця біваку на північ. На задньому плані – хр. Кунгей-Алатау (сфотографовано з наближенням).

8.08.14, 11-й день

Спуск до місця злиття витоків р. Кьольтор.

Підйом о 6.10. Ясно, холодно, вітер. О 7.45 сонце ще не освітло місце нашої ночівлі.

Вихід о 8.15. Зійшли на пологий, без тріщин льодовик Бригантина і продовжили спуск по його серединній морені. З льодовика зійшли по відносно некрутій серединній та поверхневій морені. В кінці спуску о 9.00 зупинилися на привал.

Вихід о 9.20. Попереду похилі моренні ландшафти, які залишив після себе льодовик (фото 54). Йдемо вниз правим берегом правого витoku р. Кьольтор. Перейшли потік води.

Фото 54. Льодовик Бригантина.

Попереду угадується позначене на карті місце злиття західного і східного витоків р. Кьольтор.

Справа видно край льодовика, з якого він витікає. На старих картах цей льодовик був одним цілим з льодовиком Бригантина. В його верхів'ях – перевали Каракольська перемичка, Сх. Каракольський і Туристів Татарії. Незабаром з'являються лугові ділянки, слабка стежка перетинає струмки з чистою водою. Трохи нижче вперше за тиждень побачили кущики карликової верби. Ущелина де-що звужується, крутизна зростає.

Фото 55. Ущелина р. Кьольтор біля злиття її витоків.

О 9.52 привал на зеленій поляні трохи вище місця злиття витоків. Малохмарно, тихо, нехолодно, тож можна спробувати покупатися в крижаній воді. Нас догнала група томчан.

Вихід о 10.30. Через 15 хв. над правим берегом річки показався зелений пагорб (фото 55). На ньому, над місцем злиття витоків р. Кьольтор, позначеного кількома рукавами, зупинилися на півднівку. Н=3290 м.

Фото 56. Повернення в літо. Бівуак з видом на масив Джигіт.

Чудесний сонячний день зелені схили навколо, альпійські квіти (фото 57), чудовий вид на засніжений масив Джигіт (фото 56), праворуч якого проглядається сідловина наступного перевалу Онтор (1Б). Там на нас знову чекає зима, а поки що можна полежати на травці під скупим на тепло високогірним сонцем чи піднятися на скельний виступ над поляною. Більша частина групи з порожніми рюкзаками пішла по «заброску». Після її повернення – обід, розподіл продуктів. Увечері з'явилася невелика хмарність.

Фото 57. Високогірні квіти.

9.08.14, 12-й день

Підхід до льодовика Джигіт.

Зранку невелика, ближче до обіду мінлива хмарність. Коротке спілкування з настухами.

Вихід о 12.40 після обіду.

Спочатку перейшли вбхід

неширокий рукав східного

витоку Кьольтора, потім

двома шеренгами – досить

повноводий основний ру-

кав (*фото 58*). З 13.05 по

13.10 – перевзування після

переправи. Далі йдемо про-

кладеною по каменях слаб-

кою стежинкою вздовж

правого берега західного

витоку.

Фото 58. Переправа через східний витік р. Кьольтор.

Фото 59. Бівуак нижче льодовика Джигіт

О 13.35 зупинилися спочатку на привал, а після розвідки – на бівуак на площадках поблизу річки (фото 59). Н=3300 м. Вище, до льодовика Зах. Кьольтор (Джигіт) зручних для бівуаку місць не виявилось. Хмарно з проясненнями, прохолодно.

Навколо між каменів зустрічаються представники тьянь-шанської флори, що змогли пристосуватися до суворого клімату високогір'я: карликові кущики верби, різноманітні альпійські квіти, що майже не мають квітоніжок, едельвейси.

Привертають увагу чималі ділянки схилів, забарвлені у фіолетовий колір: там теж квіти (фото 60).

Фото 60. Такі «плантації» альпійських квітів вперше зустрілися на маршруті.

10.08.14, 13-й день

Проходження перевалу Онтор (1Б, 3900 м.). Розташований у північному відрозі хр. Терскей-Алатау правіше масиву Джигіт. З'єднує льодовики Кьольтор Зах. (Джигіт) і Онтор. Орієнтація: схід – захід. Характер льодово-скельний – осипно-льодовий.

Підйом о 5.45. Поки що невелика хмарність, вітер, без морозу.

Вихід о 7.25. Через 20 хв. перейшли по каменях річку і вийшли на пологий льодовик Джигіт. Підйом по ньому ближче до лівого борту по поверхневій морені. Крутизна близько 15°.

Привал з 8.00 по 8.15. Поступове збільшення хмарності.

Фото 61. На льодовику Джигіт.

Далі рух спочатку пологим льодовиком з численними вмерзлими каменями, під якими лід не тане. Такий рельєф відчутно гальмує швидкість пересування. Тому перейшли на серединну морену (праву з них, зручнішу), де трохи рівніше і йти можна швидше (*фото 61*). Крутизна до 10°.

Привал на морені з 9.00 по 9.15. Все ближче стіна масиву Джигіт, а справа відкривається вид на ліву гілку льодовика і пер. Онтор в її верхів'ї (*фото 62*).

Фото 62. Вид на пер. Онтор зі сходу.

Впадає у вічі контраст між низькою, широкою сідловиною перевалу і нависаючим над нею кілометровим кам'яним громадям Джигіта (*фото 63*). Зійшли з морени і повернули в бік Онтора. Льодовик відкритий, пологий, без тріщин, зі струмками. У верхній його частині на поверхні незначний сніговий покрив. Хмарно з проясненнями, в нижній частині ущелини – невелика хмарність.

Фото 63. Біля підніжжя Джигіта.

Фото 64. Пер. Онтор – скеляста сідловина в центрі знімка.

Одягнули кішки. Перед крутим льодовим злетом звернули праворуч на нескладні скелі (близько 40 м.), якими об 11.25 піднялися на перевал. Посипала сніжна крупа.

Привал о 10.00 перед перевальним злетом. Перед нами гребінь з двома сідловинами: до лівішої впригул підходить частково закритий льодовик, а та, що праворуч – скеляста (фото 64). Саме на ній перевал, а ліва несправжня; з протилежного боку вона обривається скельною стінкою. Вище з'являються тріщини, які доводиться обходити. А невдовзі лід становиться відкритий, з розривами, зростає і крутизна до 25°, в кінці до 35° (1989 року тут лежав глибокий сніг).

Фото 65. На перевалі Онтор.

Перевал – вузька скеляста сідловина (фото 65). Спуск з неї на захід, на льодовик Онтор – вузьким крутим осипним кулуаром.

Позаду, за льодовиком Джигіт – панорама північних відрогів за якими проглядаються вершини хребта Терскей-Алатау (район Аксуйської стіни) (фото 66). На захід видно тільки обмежений скелями кулуару незначний фрагмент льодовика Онтор внизу і бічного відрогу на задньому плані.

Фото 66. Вид з пер. Онтор на схід.

Фото 67. Спуск з пер. Онтор на захід.

Початок спуску об 11.55. Вниз веде вузький крутий (до 40°) осип «живих» каменів протяжністю близько 80 м. Ліворуч, на виході з кулуару – скеля, яка за перегином захищає від каменепадів. За нею осип стає пологішим (фото 67). На льодовик спустилися о 12.10. Звідси видно скельну стінку несправжнього перевалу Онтор. Попереду, в хмарах, проглядається засніжений масив Каракольської стіни. Це найвища гора хребта Терскей-Алатау (5216 м.)

Вихід о 12.18. Йдемо по відкритому пологіму льодовику з нечастими тріщинами, забираючи вправо. Сніжна крупа, хмарно.

Обід о 12.45 у впадині зі струмком між моренними нагромадженнями справа. При необхідності тут можна поставити намети. Тихо, проглядає сонце. Позаду, праворуч перевалу Онтор, височить ефектний торець Джигіта.

Вихід о 13.55. Нижче проглядаються крижані скиди і розломи, праворуч яких складний моренний рельєф. Вдалині видно пилкоподібний гребінь північного відрогу хребта Терскей (фото 68).

Фото 68. На моренах льодовика Каракал.

В ньому, справа від найближчого до головного хребта широкого і глибокого зниження перевалу Джети-огуз частково проглядається сідловина одного з ключових перевалів на нашому маршруті – Новосибірців (2Б).

Після 15 хв. розвідки вирішили спускатися не крутим і розірваним у цьому місці льодовиком, а осипами та моренами справа (фото 68). Хвилини через 20 спустилися в обширну глибоку впадину, по плоскому дніщі якої протікає ручай і є маленьке озерце, перейшли ручай і знову під-

нялися на морену з протилежного боку. Попереду показався льодовик Каракол, яким наступного дня будемо робити підхід до пер. Новосибірців.

Потім почали з'являтися трав'яністі ділянки, яких в міру спуску більшало.

Фото 69. Бівак з видом на пік Джигіт.

В 14.55 на трав'янистому узвишші зупинилися на привал. Н=3700 м. Після розвідки нижче придатних для біваку місць не побачили. Тож вирішили тут ночувати. Чиста вода є позаду в струмку, що стікає заболоченим трав'янистим схилом.

Фото 70 . Над Каракольською стіною негода.

Звідси врізнобіч відкриваються види, що вражають похмурою величчю. Позаду зникають у хмарах кілометрові вертикалі піка Джигіт (*фото 69*). Перед нами з-за хмар спадають до льодовика Онтор грандіозні льодопади Каракольської стіни (*фото 70*).

Попереду – злегка підсвічений навскісними променями вечірнього сонця зубчастий контур бічного відрогу. Добре видно значну частину пологого льодовика Каракол, яким ми будемо йти на перевал Новосибірців, фрагмент сідловини. Здалеку проглядається кілька варіантів виходу на льодовик Каракол.

Хмарно, холодно, вітер. Зрідка з низького неба сиплеться сніжна крупа. Під вечір вітер стих, розпогодилося.

11.08.14, 14-й день

Підхід під перевал Новосибірців

Підйом о 5.55. Тихо, ясно, слабкий мороз. О 7.40 сонце нарешті добралось до нашого табору. Похмурі напередодні краєвиди заграли яскравими барвами – синє небо, сліпучо білі вічні сніги на вершинах, чіткі контури гір, зелені трави навколо наметів.

Фото 71. Вид на льодовик Каракол з льодовика Онтор.

Вихід о 8.40. Вибірали найкоротший шлях до льодовика Каракол – спуститися по морені вниз і по діагоналі перетнути льодовик Онтор.

По траві і кам'яних завалах о 9.10 вийшли на гребінь правої бічної морени. О 9.25 спустилися з морени (крутизна до 35°) на льодовик.

О 9.30 зупинилися на привал на серединній морені льодовика (фото 71). Н=3450 м.

Фото 72. Місце виходу на льодовик Каракол.

Уточнили зблизька шлях підйому на льодовик.

Вихід о 10.50. За 5 хв піднялися на некрутий скелясто-осипний пагорб перед річкою, що упирається в льодовик (фото 72). Перед льодовиком одягнули кішки. Підйом крутизною 30°-35° між двома тріщинами (50 м.).

Вихід о 9.50. Перетнули білий лід, ще одну серединну морену і знову білий лід. Потім по моренних нагромадженнях лівого борта ущелини піднялися під язик льодовика Каракол і пройшли вздовж нього, поки шлях не перетнув потік води з-під льодовика.

На старих картах цей льодовик зливався з Онтором, а бічні льодовики на схилі північного відрогу впадали в Каракол. Тепер це самостійні карові льодовички. Привал о 10.30 (фото 72).

Фото 73. На льодовику Каракал. Вид на льодовик Онтор і гору Слоненя.

Технічний привал об 11.25 (5 хв.).

Об 11.55 перейшли через ручай на льодовику і зупинилися на обід на осинах з лівого краю льодовика. Н=3620 м. Знизу мінлива хмарність, над хребтом ясно. Тепло, без вітру. Просто перед нами грандіозна

Каракольська стіна.

Вихід о 13.30. Знову йдемо по льодовику.

Привал на присипаному каменями льоду під лівим схилом з 14.00 по 14.10. Приглядаємо місце для бівуаку.

З 14.10 по 14.45 – рух льодовиком з виходами на морену для пошуку місць для наметів. О 14.45 на відстані близько півкілометра до початку підйому на перевал Новосибірців на захищеному від каменепадів моренному узвишші (знизу – лід) виклали каменями площадки для наметів (фото 74).

Фото 74. Бівуак неподалік перевалу Новосибірців

Мінлива хмарність, прохолодно. Від місця бівуаку зовсім близько до перевалу Джети-огуз, широка сідловина якого обривається скельною стінкою до льодовика. Справа від неї – початок підйому на перевал Новосибірців. Увечері пройшлись льодовиком під перевальний зліт (фото 75).

Вище крутизна зменшилася (фото 73), але рух дещо уповільнювали протяжні поперечні тріщини у нижній частині підйому. Їх доводилося обходити до місць з льодовим містком чи достатньою для перестрибування шириною. Але це все одно швидше, ніж іти по осипах вздовж лівого краю льодовика. Вище льодовик рівний, переважно без тріщин. Зліва по ходу весь час видно ділянку хребта Терскей-Алатау від пер. Онтор до перевалу Новосибірців.

12.08.14, 15 день

**Проходження перевалу Новосибірців (2Б, 4400 м.). Розташований у північному від-
розі хр. Терскей-Алатау західніше масиву Каракол. З'єднує льодовики Каракол і Арчали-
тор. Орієнтація: схід – захід. Характер скельно-осипний – льодовий.**

Фото 75. Пер. Новосибірців (2Б) зі сходу.

Підйом о 6.00. Мінлива хма-
рність, зверху вітер, мороз близько
-4С.

Вихід о 7.45. По пологому
льодовику о 8.05 підійшли до злету.
Перед нами крутий, в нижній частині осипний, у верхній – скельний
зліт з двома невеликими осипними
кулуарами (фото 75).

Лівий (по ходу) кулуар завершується скельною стінкою, а правий переходить у скелі, які виводять на сідловину. Під скелею, що розділяє осипні кулуари, проглядається досить значна ніша. Вирішили там зробити привал, а проходження скельної ділянки почати в правому (по ходу) кулуарі.

Фото 76. Позаду ділянка крутих скель.

На всьому шляху під-
йому на перевал зберігається
небезпека каменепадів. Тому
йдемо з якомога меншим інте-
рвалом, уникаючи різких ру-
хів. О 8.30 пройшли круту ді-
лянку осипів крутизною бли-
зько 35°. Перед нішею, що під
скелею, крутизна зменшується
до 10°-30°.

Привал в ніші о 8.40.
Одягли системи. Далі підйом
спочатку осипами, потім ске-
лями крутизною до 40°. О 9.45
підійшли до крутої ділянки
скельного кулуару (50°-60°),
проходження якої по перилах
закінчили об 11.00 (фото 76)

Фото 77. Пройдено половину злету

Вище на скельних полицях короткий привал (фото 77). Потім вільним лазінням по зруйнованих, небезпечних каменепадами скелях піднімаємось правим та лівим бортами слабовираженого кулуару (40°-45°, місцями 50°). В кінці підйому перейшли на правий борт кулуару і на незначному пологому майданчику об 11.35 зупинилися на привал. Перед нами крутий (до 60° у верхній частині) висотою близько 40 м. фірново-льодовий карниз з нависаючим чималим козирком посередині.

Це все, що залишилось від позначеного на карті льодовика, що з'єднувався з Каракольським льодовиком. Проходження карнизу по перилах в кішках з перестібуванням в проміжній точці страховки (льодобур) перед козирком і виходом на перевал правіше козирка (фото 78, 79).

Фото 78. Вище – сідловина перевалу Новосибірців.

Фото 79. Останні метри.

Група на перевалі о 12.40 (фото 80). Хмарно, холодно, вітер, зривається сніг. Потім небо відносно чисте.

Сідловина перевалу сніжна, неширока. Позаду вид на частину головного хребта з домінуючим масивом Каракол (фото 81) та піком Джигіт. На захід сідловина обривається фірново-льодовим скидом до обширного сніжного плато льодовика Арчалитор, яке в свою чергу обривається вниз розділеними скелею двома потужними льодопадами. Верхівка скелі і початок правого льодопаду проглядається з перевалу. На задньому плані – безсніжні скелясті бічні хребти.

Фото 80. Вид з перевалу Новосибірців на пік Джигіт.

Фото 81. Вид з перевалу Новосибірців на пік Каракол (5216 м.)

Фото 82. Початок спуску з пер. Новосибірців на льодовик Арчалитор.

Вихід о 13.15. Спуск на плато по центру сідловини завершується льодовою стінкою (фото 83). Тому спускатись почали від скель праворуч сідловини: спочатку по перилах фірново-льодовим схилом крутизною 45° - 50° (фото 82). Кінець перильної ділянки о 14.30 (3 вірвовки). В нижній її частині – бергшунд з нависаючим верхнім краєм, який перестрибували (фото 83). Спуск від бергшунда до плато сніжним схилом крутизною до 40° (1 вірвовка перил, потім без страховки) зайняв 20 хв.

Фото 83. Перевальний зліт пер. Новосибірців із заходу.

Вийшовши на пологу ділянку льодовика, зупинилися на короткий обідній перекус і о 15.15 в зв'язках пішли далі. О 15.30 подалі від схилу, в місці, де достатньо снігу і в той же час мало тріщин, почали облаштовувати бівуак (*фото 84*). Н=4070 м. Поступово розгодилося, небо очистилося від хмар, На заході хмарність залишилася. Поки сонце не зайшло за скелястий гребінь відрогу (*фото 85*) – тепло, тихо. Увечері підморозило.

Фото 84. Сніжне плато під пер. Новосибірців.

Фото 85. Вечір в горах.

13.08.14, 16-й день
Проходження льодопаду.

Підйом о 5.30. Мінлива хмарність, вітер, мороз.

Вихід о 7.00. Зв'язавшись, йдемо пологою частиною льодовика посередині плато, обходячи присипані снігом тріщини. Потім забрали вправо. Через 5 хв. шлях перетнув широкий і, здавалося, бездонний розлом, що відділяв плато від льодопаду. Перед нами, на глибині, виявилось досить прийнятне місце для його проходження – вузький фірновий місток; в інших місцях розлому чорніла порожнеча. По перилах спустилися на місток і піднялись на протилежний край розлому (фото 86).

Звідси вже проглядається попереду верхівка скелі, що розділяє льодопади (може бути під снігом). Знову зв'язались. Перед скелею, забираючи вправо, між розломами увійшли безпосередньо в льодопад.

Фото 86. Льодопад почався з вражаючого розлому

Праворуч побачили круту льодову улоговину, що веде в напрямку скель правого борту ущелини. Нею обходить найкрутіша ділянка льодопаду (фото 87). Лід в ній сильно розірваний, крутизна спуску від 30° до 60°, справа нависає височенний крижаний скід. По перилах, лавіруючи поміж розломами, пішли в напрямку чорних скель правого борту (фото 88, 89, 90).

Фото 87. Одхід грандіозного льодового скиду. В гребні хребта поки що видно перевал Новосибірців.

Проходження цієї найскладнішої ділянки льодопаду закінчили о 9.15. Було навішено на льодобурах 5 перильних вірвовок. На початку проходження улоговини (найкрутіша ділянка) був вирубаний льодовий стовпик, використаний при спуску останнього учасника.

Фото 88. Спуск по перилах в льодову улоговину.

Фото 89. Між крижаними вертикалями.

Фото 90. Нижня частина льодопаду.

Фото 91. Позаду найскладніша частина спуску.

Далі, на перший погляд, все буде просто – проглядається сніжний некрутий схил, тож спорядження вже не буде потрібне. Спустились близько 200 м. фірном крутизною 30° (фото 91), а далі з'явилися присипані снігом поперечні тріщини (фото 92), і знову довелося зв'язуватись. А о 9.50 на крутому фірні нависли перильну вірвовку недалеко від скель правого схилу. За вположенням схилу знову 30° градусний льодовий спуск, на якому нависли останню вірвовку, і о 10.15 на рівній поверхні відкритого ледовика зупинились на привал. Сонячно, безвітряно.

Фото 92. Попереду знову розломи. Довелося зв'язатися.

Вихід о 10.35. Йдемо пологим льодовиком в напрямку серединної морени з річечкою вздовж неї, і далі вниз. Крутизна близько 15°.

Привал на каменях справа біля кінця льодовика о 10.55. Зняли кішки. Внизу видно моренне озеро, в яке впадає лівий витік річки Арчалитор, що бере початок з однойменного льодовика.

Фото 93. Вид від моренного озера на розділений скелею льодопад.

Вихід о 14.00. Наш шлях лежить в сусідню невелику ущелину правого витоку річки Арчалитор, до наступного на маршруті перевалу Рижан (1Б). Підйом почали від озера. Траверсуючи хаотичне нагромадження старих морен, вийшли, поступово набираючи висоту, на вододіл між витоками.

Вихід об 11.10.

Шлях до озера лежить по моренних нагромадженнях над правим берегом річки. Потім ближче до озера перейшли її по каменях. В кількох сотнях метрів нижче виявилось ще одне озеро. Ще раз перейшли річку між верхнім і нижнім озерами, обігнули верхнє озеро і на рівному березку із травою та кущиками об 11.35 зупинились на обід і відпочинок (*фото 93*). Н=3475 м. Невелика хмарність, безвітряно, прохолодно.

Фото 94 Останній погляд на пер. Новосибірців і пікКаракол за ним.

Привал о 14.20. Позаду хороший вид на розділений скелею льодопад і перевал Новосибірців (фото 94). А за перевалом височить пік Каракол. Збільшення хмарності.

Вихід о 14.35. Невдовзі почався спуск пологими моренами в ущелину правого витoku. А річка, до якої ми вийшли, засвідчила, що спуск закінчений. Далі лівим берегом пішли вгору. Привал о 15.00 перед невеликим моренним озером і видом на північний фрагмент колишнього суцільного льодовика Арчалитор і пер. Рижан – найнижчу (ліву) сідловину в зниженні скелястого гребня лівіше гострого піка (фото 96). Площадки для наметів є перед і за озером. Бівуак облаштували вище озера, на правому березі р. Арчалитор (фото 95), яку перейшли по каменях. Н=3640 м. Побачили цікаву, не бачену досі рослину, яка своєю зовнішністю різко контрастувала з альпійською контрастувала з альпійською флорою, нагадуючи за формою капусту.

Фото 95. За північним відрогом проглядається поміж хмар Джети-огузська стіна.

О 15.50 посипала снігова крупа. Під вечір трохи розпогодилося. Тепла ніч.

Фото 96. Вид на льодовик Арчалитор і пер. Рижан від верхнього озера.

Підйом о 6.05. На небі димка, поступове збільшення хмарності, без вітру.

Вихід о 7.50. Рух широким пологим днищем, спочатку правим берегом витoku, потім перейшли на лівий.

14.08.14, 17-й день.
Проходження перевалу Рижан (1Б, 4100 м.).
Розташований у північному відрозі хр. Терскей-Алатау. З'єднує льодовики Арчалитор і Озерний.
Орієнтація: південь – північ. Характер льодово-осипний – сніжно-льодовий.

Фото 97. Ліва з двох скельно-осипних сідловин – пер. Рижан (вид з півдня).

Попереду ще одне моренне озеро, в яке вертикальним скидом обривається льодовик з водоспадом (*фото 96*). Набираємо висоту по пологих осипах правіше (по ходу) озера, якими є простий вихід на льодовик в обхід льодового скиду. Привал о 8.02 над озером. Тут також є площадки для наметів, але менш комфортні, ніж біля озера. Добре видно пер. Рижан і шлях підйому на нього (*фото 97*). Справа від нього – більш висока льодова сідловина перевалу Північний Арчалитор (2А).

Фото 98. Перевальний зліт перевалу Рижан.

До цього місця можна дійти осипами правого борта – коротше, але більш стомливо. Хмарність тим часом збільшилася до суцільної.

Привал об 11.33. Н=3850 м. Вихід об 11.48 (фото 98). Посипала сніжна крупа.

Привал о 12.20 перед перевальним злетом. Знову небо посипає гори сніжною крупкою. Позаду, за відрогами, проступає з імли широка панорама засніжених вершин західної частини хребти Терскей-Алатау.

Фото 99. Вид з перевалу Озерний на південь.

Вихід о 10.25. Перейшли з осипів на пологий, відкритий, зі смугами серединних морен і без тріщин льодовик. Привал о 10.45. Н=3750 м.

Вихід об 11.00. Перетнули льодовик і серединну морену. Перед нами ступінь «баранячих лобів», над якою – льодовий скид. Цю ділянку можна обійти як справа, по льоду, так і зліва, по осипах. Вибрали другий варіант – круту частину льодовика обійшли по сипусі і знову вийшли на пологий, усипаний каменями льодовик.

Вихід о 12.35. Підйом середніми і крупними осипами з виходами скель крутизною спочатку до 35°, потім до 25°. На широку сніжну сідловину перевалу вийшли о 12.54 (фото 99).

На задньому плані проглядається в туманній димці фрагмент західної частини головного хребта. Попереду, внизу – пологий льодовик Озерний, за яким вдалині, за злиттям двох його гілок, видно низьку широку сідловину нашого наступного перевалу Озерний (1Б) (фото 100).

Фото 100 .Вид з перевалу Рижан на льодовик Озерний і однойменний перевал

Початок спуску на льодовик Озерний о 13.45. Пройшли з півсотні метрів майже горизонтальним снігом. Далі – крутий 10-метровий скид, підрізаний знизу напівзасипаним снігом бергшрудом. О 14.05 почали спуск по навішеній на льодобурі вірвовці. Останній учасник скористався вирубаним льодовим стовпчиком (*фото 100*).

О 14.20 вийшли на закритий льодовик крутизною до 30°. Нижче – крутіше, якщо спускатись просто вниз. Тому круту частину льодовика обійшли ближче до скель лівого борту (тріщини). Нижче – невеликий льодопад, який обійшли пологим льодом ближче до скель правого борту. Там льодовик вже відкритий, поперечні тріщини.

Фото 101. Крижані поля льодовика Озерного.

Привал (10 хв.) о 14.40. Потім пішли пологими льодовими полями (*фото 101*), час від часу лавіруючи поміж тріщин. Попереду – права гілка льодовика, за якою – широка низька сідловина пер. Озерного. Ближче до неї знову доводиться обходити вже більш численні тріщини. Тим часом погоди псується просто на очах – із заходу суне дощовий фронт. Тому замість подальшого спуску вирішили заночувати на широкій сідловині перевалу Озерний.

Привал о 15.05 на серединній морені між гілками льодовика. Зняли системи і кішки. За 10 хв. перетнули праву гілку льодовика. По пологих осипах за 15 хв. піднялись на обширну, зглажену давним переметним льодовиком сідловину перевалу (*фото 102*). Під сильним дощем поставили намети.

Фото 102. Вид з перевалу Озерний на нижню частину однойменного льодовика.

По перевалу тече невеликий струмок. На його протилежному березі – намет москвичів. Вода в струмку виявилась каламутна (при затяжних дощах тут може утворюватись невелике озеро, від чого й одержав назву перевал). Тому після припинення дощу довелося спуститись на льодовик по чисту воду.

З перевалу добре видно перевал Рижан і шлях на нього (фото 103). На північ огляд закривають схили ущелини р. Телети. Знову подивувала тяньшанська високогірна флора – поміж кам'яних розсіпів росла «капуста».

Фото 103. Вид з перевалу Озерний на дві гілки однойменного льодовика і на пер. Рижан.

15.08.14, 18-й день

Спуск з перевалу Озерний в ущелину річки Зах. Телети (приток р. Джети-огуз).

Підйом о 6.35. Ясно, тихо, слабкий мороз, пізніше – тепло. Керівник нашої групи проконсультував москвичів.

Вихід о 8.55. Рух пологим відкритим льодовиком. О 9.40 льодовик закінчився. Подальший спуск по свіжих моренних нагромадженнях.

Привал о 9.50. Ясно, тепло. Н=3600 м.

Вихід о 10.10. Далі спуск правим берегом річки Зах. Телети. По каменях перейшли невелику притоку. Через 0,5 км по мосту перейшли на лівий берег. Далі вниз веде добра стежка. Через 3-4 км від мосту починається ліс з місцями для бівуаків.

О 12.30 обід.

Вихід о 13.30. Стежка перетинає по колоді ручай і скоро переходить у дорогу, яка виводить в долину р. Джети-огуз (фото 104). В одному з мальовничих місць на березі річки о 16,30 розташували бівуак. Збільшення хмарності, короткочасні дощі з грозами.

*Фото 104. Окреса північних схилів Терскея_Алатау –
тянь-шанські ялини*

В Караколі розташувалися в тій же кімнаті, що й перед походом. У другій половині дня – прогулянка містом. Хмарно з проясненнями, нехолодно. В планах наступного дня – музей Пржевальського.

16. 08.14

Зранку похмура прохолодна погода; гори в суцільній туманній імлі. Перед обідом, виїшовши з музею, відразу потрапили під дощ. Осіння погода з сильним холодним дощем тривала до кінця дня. Тільки тепер ми сповна могли оцінити, як нас балувала погода протягом подорожі.

Фото 105. Майже як в горах.

16.08.14, 19 день **Спуск в селище** **Джети-огуз. Переїзд в місто** **Каракол.**

Підйом о 6.30. Безхмарно, небо каламутне, прохолодно, вітерець

Вихід о 7.50. Вниз веде дорога, інколи переходячи з берега на берег. Погода похмура, верхівки гір розчинилися в тумані. Похолодало.

О 14.50 прийшли в селище Джети-огуз, звідки автівкою доїхали до Каракола.

Вже в темряві вирушили в далеку путь до Алмати. Дощ припинився на північному березі Іссик-Куля. Посеред ночі перетнули кордон. Черги майже не було, що поєднанні з доброзичливим ставленням до нас з обох боків пропускного пункту дозволило швидко пройти процедури контролю. І сонячний світанок 17 серпня ми зустріли вже на під'їзді до алматинського аеропорту. Залишилася завершальна фаза подорожі – переліт до Києва (*фото 105*).

ДОДАТКИ:

Додаток1: Маршрутна книжка КОФСТУ №14-14

Додаток 2: Похід до Небесних гір повз гладь Іссик-Куля // Публікація про похід в газеті «Україна молода». - Номер 135 за 20.10.2015 [Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2722/183/95258/>]